

Impressie symposium

Goed werk voor academici

Over de beroepseer van wetenschappers

In september 2016 verscheen het boek *Goed werk voor academici*, de nieuwste bundel in de reeks Beroepseer. Een belangrijke conclusie luidde dat de focus op onderzoekscompetitie in de wetenschappelijke wereld heeft geleid tot een academische ratrace. Om over de bevindingen uit de bundel door te spreken vond op 1 november 2016 een symposium plaats bij de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) in Amsterdam. Verschillende vooraanstaande wetenschappers lieten op deze avond hun licht schijnen over de beroepseer van de academicus.

Voor één avond stond het Trippenhuis, waar de KNAW gevestigd is, volledig in het teken van de beroepseer van de wetenschapper. Het eeuwenoude pand ademt wetenschap. Al in 1808 richtte koning Lodewijk Napoleon het Koninklijk Instituut van Wetenschappen, Letteren en Schoone Kunsten (voorloper KNAW) op en vestigde deze in het grachtenpand. Nadat het Trippenhuis van 1815 tot 1885 dienst deed als Rijksmuseum, staat het sinds 1885 weer volledig in het kader van de academie.

Het Trippenhuis

Verschillende vooraanstaande sprekers kwamen op deze avond aan het woord over de bevindingen uit de bundel. Zo sprak Ad IJzerman (hoogleraar farmacochemie) over onderzoekscompetitie, Lars Tummers (Universitair hoofddocent USBO) over fraude, Huub Dijkstra (hoogleraar filosofie van politiek en wetenschap) over het verband tussen feitenvrije politiek en theorievrije wetenschap, Sanne Blauw en Rob Wijnberg (De Correspondent) over hoe wetenschappelijke kennis buiten de academie van waarde kan zijn en hadden José van Dijck (president KNAW) en Melanie Peters (directeur Rathenau instituut) de ruimte om hun visie op de Nederlandse wetenschap voor het voetlicht te brengen.

Meer dan 140 belangstellenden hadden zich voor het symposium aangemeld. Opmerkelijk was de grote diversiteit onder de bezoekers. Niet enkel wetenschappers maar ook professionals uit het beleid en mensen met belangstelling voor het thema beroepseer waren op het symposium

afgekomen. Nadat dagvoorzitter Thijs Jansen het publiek welkom had geheten was het aan auteur/redacteur Gabriël van den Brink om het symposium af te trappen. In tien minuten legt de hoogleraar wijsbegeerte de huidige academische cultuur naast de Goed Werk-theorie van psycholoog Howard Gardner. Op basis van empirisch onderzoek uit het boek wordt duidelijk hoe academici een grote publicatiedruk en controle van bovenaf ervaren. Ook hebben academici het idee dat zij zelf meer belang hechten aan persoonlijke betrokkenheid dan dat de organisatie waar zij werkzaam zijn dit doet. Om tot goed werk voor academici te komen is het volgens Van den Brink essentieel om deze inzichten te delen.

Ad IJzerman ging dieper in op de onderzoekscompetitie. In zijn bijdrage genaamd *Concullegiaal* sprak hij over het soms broze verband tussen samenwerking en concurrentie. IJzerman ziet niet enkel negatieve kanten aan de onderzoekscompetitie. Hij stelt veel geleerd te hebben van afgewezen onderzoeksvorstellen en ook samenwerking is binnen deze structuur mogelijk. Waar in sommige disciplines publicaties doorgaans worden uitgebracht door een of enkele auteurs, bestaan publicaties in de farmacochemie uit vele onderzoekers. Zo komt de kennis van verschillende wetenschappers bij elkaar en ontstaat concurrentie tussen onderzoeksteams in plaats van tussen individuele onderzoekers.

Lars Tummers richtte zijn verhaal op fraude in de academische wereld. Iedereen kent het verhaal van Diederik Stapel die data verzong om tot opzienbarende resultaten te komen. Tummers laat, net als René Bekkers in de bundel, zien dat het probleem dieper ligt. Enkel de meest problematische gevallen komen in de openbaarheid. Veel onderzoeksresultaten komen tot stand op het grensvlak van fraude. Als voorbeeld noemt de universitair hoofddocent *P shopping*. In kwantitatief wetenschappelijk onderzoek worden op basis van literatuur bepaalde aannames (hypotheses) gedaan die vervolgens worden getoetst. Bij *P shopping* zoekt men echter direct naar opzienbarende significante verbanden, zonder eerst een theoretische verantwoording op te bouwen. Dit vergroot de kans op valse resultaten doordat andere mogelijke verklarende mechanismen eerder over het hoofd worden gezien. Op deze manier raakt het doen van goed onderzoek ondergeschikt aan het moeten vinden van een opzienbarend resultaat.

Huib Dijkstra pleit in zijn verhaal voor het belang van theorie in de wetenschap. In tijden waarin de politiek zich nauwelijks zorgen lijkt te maken om feiten is het aan de wetenschap om onderscheid te maken tussen fictie en feit. Maar is het geen armoede als de wetenschapper een verkapt *factchecker* wordt? Dijkstra betoogt van wel, op deze manier ontstaat een theorievrije wetenschap en daarmee een kaalslag. De wetenschap kan niet als factchecker functioneren omdat buitenstaanders de wetenschap niet als gezaghebbende autoriteit zien; dat heeft ermee te maken dat de buitenwereld voelt dat wetenschappers het onderling ook niet eens zijn, dat de feiten vaak geen harde feiten zijn. Voor de geloofwaardigheid van de wetenschap is dus van belang dat deze intern veel meer het debat aangaat en alle stromingen elkaar zo scherp mogelijk houden. Dat zal zorgen voor meer geloofwaardigheid naar buiten toe.

Rob Wijnberg signaleert een ander spanningsveld, namelijk dat tussen journalistiek en wetenschap. Bij NRC-Handelsblad en nu als hoofdredacteur van De Correspondent vertaalt hij wetenschappelijke kennis naar een groot publiek. Een versimpelde benadering van de materie leidt echter doorgaans tot kritiek van academici, terwijl een complexe benadering tot gefronste wenkbrauwen bij het grote publiek leidt.

Econometrist en journalist Sanne Blauw stelt juist er goed in te slagen haar wetenschappelijke kennis te vertalen naar een groot publiek. Op deze manier kan zij de betekenis (of juist betekenisloosheid) van cijfers en statistiek voor een brede groep geïnteresseerden inzichtelijk maken.

Tot slot volgt een forum met José van Dijck en Melanie Peters. Onder leiding van Thijs Jansen worden de gesprekken van de avond beschouwd.

Ondanks dat Van Dijck en Peters zich niet aan een cijfer voor de beroepseer van de Nederlandse wetenschapper durven te wagen, signaleren zij een bijzonder betrokken beroepsgroep die de spannende uitdaging van de Wetenschapsagenda heeft aangenomen en daarmee laat zien dat men echt wel openstaat voor de buitenwereld. Concluderend was het een geslaagd symposium waarbij

zowel de positieve als negatieve aspecten van de wetenschappelijke cultuur naar voren kwamen.